

Creëer een doorgaande lijn, via de bso

In 2010 organiseerden we ter ere van het tweede lustrum van Vyvoj een aantal sessies onder de noemer 'Kinderopvang en onderwijs een gouden duo?!' Met als centrale vraag: hoe zal het kinderopvangland- schap er over tien jaar uitzien? Ruim tien jaar later, op een van de eerste dagen dat we in 2021 weer op een terras mogen, zitten we in Utrecht bij het Landhuis in de Stad. We blikken terug en filosoferen over hoe de ontwikkeling de komende tien jaar zal zijn. | Serv Vinders, Maria Jongasma, Clarine de Leve, Yvette Vervoort en Ed Buitenhek

Vanaf 2006 – mede ondersteund door de motie Van Aartsen-Bos – was in ons land het gebruik van de buitenschoolse opvang sterk gegroeid. We verwachtten dat de bso nog flink zou groeien en dat in de samenwerking het onderwijs dominant zou zijn. We haalden inspiratie uit Denemarken, Zweden, Berlijn. En met alle inspanningen van initiatieven als Kindcentra 2020 en Pact was onze verwachting dat het aantal integrale kindcentra sterk zou gaan stijgen en dat op de lange termijn veel kindcentra zouden ontstaan.

Stand anno 2021

Inmiddels zijn er in 2021 ruim 7600 bso-locaties (bron: LRK juli 2021), dat is al meer dan het aantal schoollocaties (ruim 6200, DUO juli 2021). In 2020 gingen 400.000 kinderen gemiddeld negen uur per week naar de bso, dat is 28 procent van het totaal aantal basisschoolleerlingen. Het bereik van de bso blijft beperkt en de trend is dat dit de komende jaren stabiliseert, mede doordat ouders door corona meer gewend zijn om thuis te werken. Een oorzaak van het lage gebruik van bso is de uitstroom van kinderen boven 7 jaar. De bso biedt voor veel kinderen boven de 7 jaar een minder aantrekkelijk aanbod, daarnaast is de inhoudelijke samenwerking met basisscholen beperkt gebleven. Wel ontstaan overal in het land prachtige

voorbeelden van samenwerking in een ikc, vaak geïnspireerd door een gedreven bestuurder of directeur van een locatie. Op de website van PACT voor kinderopvang en het Expertisecentrum Pedagogische Kwaliteit Kinderopvang zijn daarvan inspirerende voorbeelden te vinden. Anno 2021 werken vrijwel alle scholen samen met kinderopvang, en 80 procent is zelfs een bestuurlijke samenwerking aangegaan (Samenwerking in beeld, Oberon 2019).

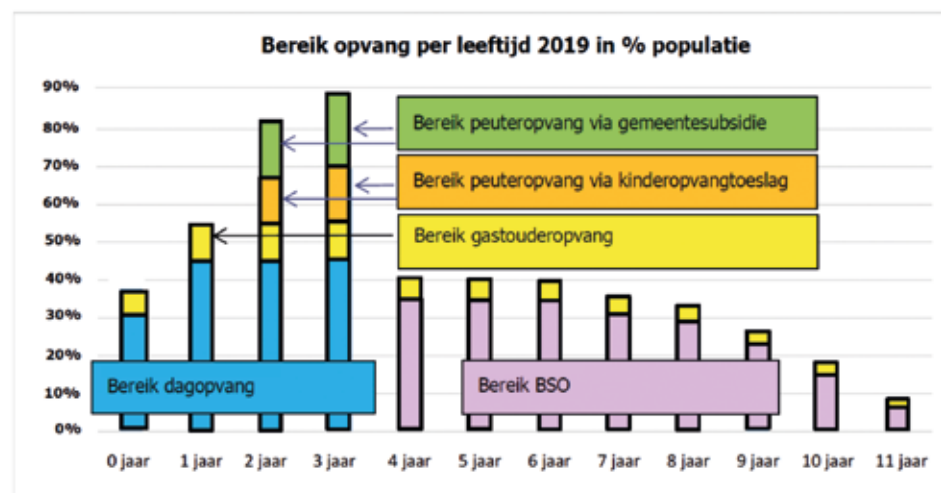
Hindernissen

Echter, de kloof in regelgeving tussen opvang en onderwijs zorgt nog voor veel hin-

dernissen in een goede samenwerking. Er wordt politieke druk uitgeoefend voor de ontschotting tussen jeugdzorg, onderwijs en kinderopvang. Niet alleen vanuit de kinderopvang, maar ook vanuit het onderwijs. Een andere hindernis is de omvang van veel basisscholen die qua leerlingaantal en qua aanbod beperkt is in vergelijking met de landen waar wij onze inspiratie vandaan halen. In de dagelijkse praktijk zien we ook dat de daadwerkelijke doorgaande lijn nog lang niet altijd gestalte krijgt: op veel plaatsen is er nog steeds sprake van het 'bollenschema', een school heeft te maken met allerlei verschillende kinderopvangpartijen, en een kinderopvangorganisatie met veel verschillende scholen.

Beperkt gebruik van bso

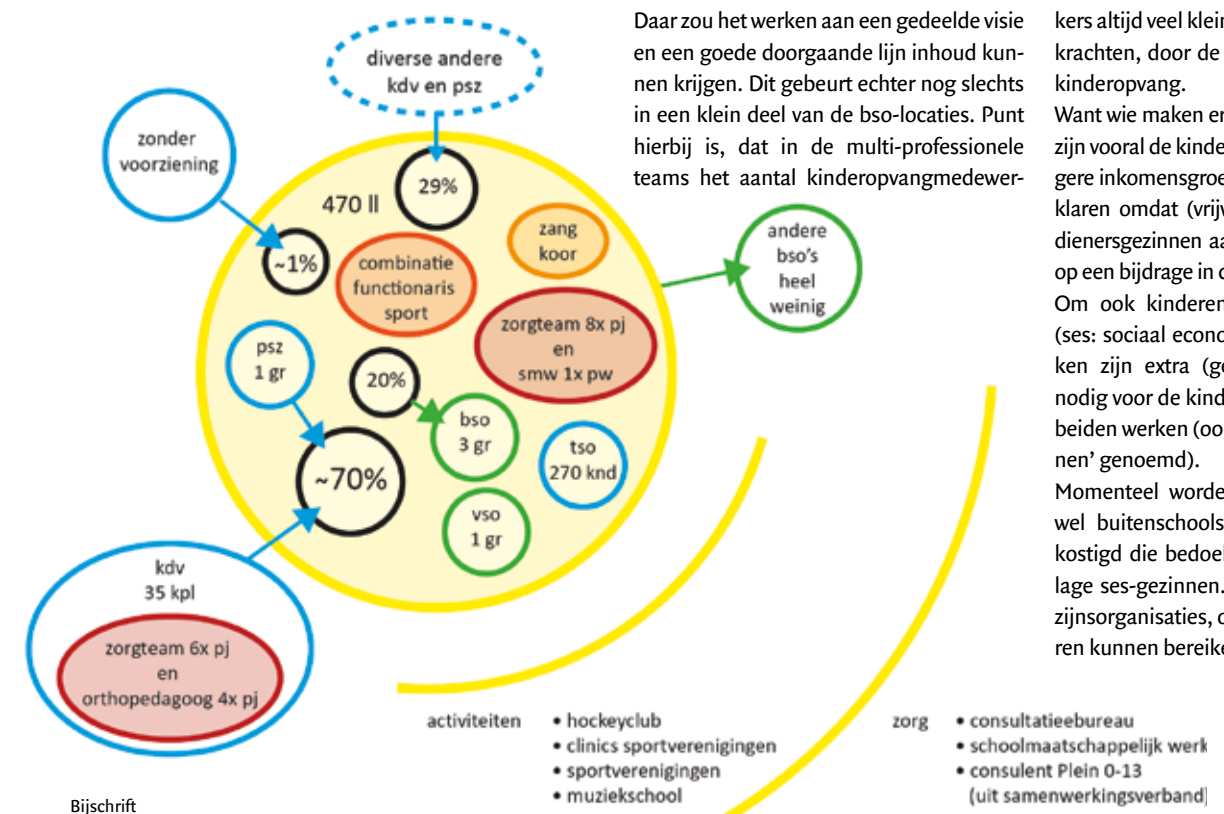
Er zijn her en der in het land voorbeelden van onderwijsbesturen en kinderopvangbesturen die aan uitruil van locaties hebben gedaan. Zo zijn er ikc's ontstaan waarbij één schoolbestuur een partnerschap heeft met één kinderopvangorganisatie. Alle scholen van het betreffende bestuur werken dan samen met locaties van die ene kinderopvangorganisatie.

Bron: SZW, bewerking Bureau Buitenhek

Van links naar rechts: Serv Vinders, Maria Jongasma, Clarine de Leve, Yvette Vervoort en Ed Buitenhek

Bijchrift

Daar zou het werken aan een gedeelde visie en een goede doorgaande lijn inhoud kunnen krijgen. Dit gebeurt echter nog slechts in een klein deel van de bso-locaties. Punt hierbij is, dat in de multi-professionele teams het aantal kinderopvangmedewer-

kers altijd veel kleiner is dan het aantal leerkrachten, door de beperkte deelname aan kinderopvang. Want wie maken er gebruik van de bso? Dat zijn vooral de kinderen van ouders uit de hogere inkomensgroepen. En dat is ook te verklaren omdat (vrijwel) uitsluitend tweeverdienersgezinnen aanspraak kunnen maken op een bijdrage in de kosten van de bso. Om ook kinderen uit lage ses-gezinnen (ses: sociaal economische status) te bereiken zijn extra (gemeentelijke) middelen nodig voor de kinderen van ouders die niet beiden werken (ook wel 'kostwinnersgezinnen' genoemd). Momenteel worden via gemeenten soms wel buitenschoolse activiteiten (bsa) bekostigd die bedoeld zijn voor kinderen uit lage ses-gezinnen. Dat loopt vaak via welzijnsorganisaties, omdat zij wel deze kinderen kunnen bereiken.

- > Probleem is hierbij dat er wél landelijke wettelijke kwaliteitseisen zijn voor de bso, maar niet voor de bsa. Daardoor is de combinatie van dit vrijetijdsaanbod vanuit welzijn vrijwel niet te combineren met de bso. En dat leidt tot segregatie: welzijn bereikt een andere groep kinderen dan de bso.

Wat is er nodig?

Om een goede samenwerking tussen school, kinderopvang en welzijn te stimuleren, denken wij aan het volgende:

- Een leerlingaantal van tenminste 200 leerlingen per school. In het buitenland hebben de inspirerende voorbeelden vaak 500 tot 1000 leerlingen, waardoor een veelzijdig aanbod mogelijk is.
- Opheffen van de verzuiling in de dorpen, met verschillende kleine scholen. Toewerken naar samenwerkingscholen die qua omvang levensvatbaar zijn.
- Zorgen voor toegankelijkheid voor kinderen van ouders uit lagere inkomensgroepen.
- Een kwalitatief en kwantitatief aantrekkelijk aanbod, ook hier schort wel het een en ander.

Vooruitkijken

We zijn het tijdens onze landhuis-sessie roerend eens dat uitspraken over een betere en grotere toegankelijkheid van de buitenschoolse opvang echt koffiedik kijken is. De politieke keuzes die gemaakt gaan worden zullen daar immers bepalend voor zijn. En wat er in het nieuwe regeerakkoord komt te staan, is nog toekomstmuziek.

We laten verschillende scenario's de revue passeren, van het voortzetten van de huidige financiering tot gratis kinderopvang voor iedereen, met alle voors en tegens van de verschillende scenario's. Maar na even doordenken, moet een toekomstscenario voldoen aan een aantal criteria:

- Betaalbaar zijn voor ouders uit alle inkomensgroepen
- Kwalitatief voldoen aan de huidige normen
- Het onderscheid in toegankelijkheid voor kostwinners- en tweeverdienersgezinnen tegengaan
- Gelden voor alle kinderen ongeacht in welke gemeente in Nederland ze wonen
- Financieel haalbaar zijn qua subsidie-budget voor de overheid
- Beperkt fraudegevoelig zijn
- Een solide basis bieden voor een aantrekkelijk aanbod voor kinderen boven de 7 jaar

'Dit is een betaalbaar scenario dat daadwerkelijk iets kan toevoegen aan de doorgaande lijn voor kinderen.'

Wenkend perspectief we

Al filosoferend komen we op een perspectief dat voldoet aan de bovengenoemde criteria en ook nog haalbaar is op korte termijn: breid de we uit naar de eerste drie schooljaren en realiseer een doorgaande lijn van voorschoolse educatie naar de onderbouw. De kinderen die deelnemen aan we zijn al bekend bij de gemeente en bij de kinderopvangorganisaties.

Ook de systematiek is al bekend, en heel effectief. Want het geld komt direct terecht bij extra uren voor specifieke kinderen die extra ondersteuning nodig hebben. De financieringsstroom kan net zo lopen als de we voor 2- en 3-jarigen en is te controleren. De uitvoering kan gedaan worden door de kinderopvangpartijen die nu ook al we uitvoeren en in samenwerking met de onderwijspartner gedaan worden. Dit alles vraagt nog een inhoudelijke samenwerkingsslag, maar biedt meteen een enorme kans om echt integraal te gaan werken als onderwijs en kinderopvang.

Met deze maatregel bereik je de kinderen die je wilt bereiken en zorg je voor integratie tussen kinderen van ouders met hoge inkomens (de traditionele bso-kinderen) en kinderen van ouders met lage inkomens (de we-kinderen die nu geen of nauwelijks gebruikmaken van de bso). Een van ons brengt als tegenargument in stelling dat dit segregatie nog meer in de hand kan werken.

Maar ervaringen uit het buitenland laten zien dat je beter een apart aanbod kunt maken voor kinderen die het nodig hebben, dan geen of een beperkt aanbod voor allen. Dit is een duidelijke politieke stellingname. Bovendien geven dezelfde voorbeelden uit het buitenland aan dat scholen en bso's met een vergroot we-aanbod ook aantrekkelijk worden voor kinderen uit andere inkomensgroepen. Kwaliteit leidt tot een aantrekken van diverse groepen.

Wat kost het?

De vraag is wat een doorgaande lijn van voorschoolse educatie naar de bso kost. Er zitten ongeveer 340.000 leerlingen in

groep 1 en 2 van het basisonderwijs (bron: DUO). Het aandeel peuters met een indicatie voor voorschoolse educatie bedraagt 15 procent volgens het landelijk onderwijskansenbeleid (bron: OCW). Als we aannemen dat:

- De kinderen in groep 1 en 2 met een we-indicatie niet of nauwelijks gebruikmaken van bso
- We voor die groep het bso-aanbod toegankelijk willen maken voor gemiddeld 9 uur per week
- We daarmee 80 procent van de kinderen met een we-indicatie kunnen bereiken, dan kost dat maximaal 150 miljoen euro aan extra rijksbijdrage. En als we ook de kinderen van groep 3 en 4 toegang willen geven, dan kost dat maximaal 300 miljoen aan extra rijksbijdrage.

Dat is veel geld maar valt in het niet bij de miljarden aan extra kosten die nu boven de markt hangen voor 'gratis' kinderopvang en bij de huidige uitgaven voor onderwijsachterstanden. Het rijk investeert nu al jaarlijks een half miljard euro (!) in gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid, aanvullend met 300 miljoen euro aan middelen die individuele schoolbesturen naar eigen inzicht kunnen besteden aan vroegschoolse educatie.

Wij streven naar een landelijk geregelde doorgaande lijn met eenduidige kwaliteitseisen, van voorschoolse educatie voor peuters tot en mét de eerste groepen van de basisschool. Dit is een betaalbaar scenario dat daadwerkelijk iets kan toevoegen aan de doorgaande lijn voor kinderen in het hele land die extra ondersteuning goed kunnen gebruiken.

Als we dit vanuit de bso aanbieden, dan kan dit nog meer segregatie voorkomen en krijgen kinderen uit hogere inkomensgroepen samen met kinderen met we-indicatie gezamenlijk een aantrekkelijk naschools aanbod.